

ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ ЮНИХ ЛЕГКОАТЛЕТІВ

Дух Тетяна, Лемешко Вячеслав, Степаненкова Аліна
Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського

Анотація

В статті освещены современные методики спортивного отбора юных легкоатлетов. Рассмотрены критерии отбора детей для занятий легкой атлетикой. Выявлен ряд противоречий в спортивной практике относительно критериев отбора в разные специализации легкой атлетики. Представлены различные видения ученых по определению сущности понятия «спортивный отбор». Проанализированы актуальные проблемы тренерской деятельности детско-юношеских спортивных школ. Выявлено, что наиболее остро стоят проблемы финансирования ДЮСШ (19,6%), несовершенство материально-технической базы (16,7%) и незаинтересованность детей занятиями легкой атлетикой (15,7%). Определено, что на современном этапе наиболее распространены критериями отбора к занятиям легкой атлетикой является антропометрические показатели физического развития ребенка и наблюдения тренеров-преподавателей на уроках физической культуры.

Ключевые слова: многолетний тренировочный процесс, спортивные способности, спортивный отбор, критерии отбора, юные легкоатлеты.

Annotation

The article highlights modern methods of sports selection of young olympiats. The criteria for selecting children for athletics are considered. A number of contradictions in sporting practice have been identified regarding selection criteria in various fields of athletics. Different viewpoints of scientists concerning the definition of the essence of “sports selection” are presented. The actual problems of coaching activity of children’s and youth sports schools are analyzed. It was revealed that the most urgent problems are the funding of the children’s youth sports schools (19.6%), the inadequacy of the material and technical base (16.7%) and the lack of interest of children in the track and field of athletics (15.7%). It is determined that at the present stage the most common selection criteria for light athletics are anthropometric indicators of physical development of the child and on the basis of observations of trainers-teachers in the lessons of physical culture.

Key words: multi-year training process, sporting skills, sports selection, selection criteria, young athletes.

Постановка проблеми. Розвиток дитячо-юнацького спорту тісно пов’язаний з вдосконаленням системи відбору, виявленням і розвитком спортивних талантів [9, 10]. Пошук і відбір є першочерговим завданням для тренерів у різних видах легкої атлетики. Практика показує, що недостатня ефективність роботи навчально-спортивних підрозділів у більшості випадків є наслідком невдалого відбору дітей [5, 8, 14]. Відбір талановитих дітей до сьогодні є однією із найбільш гострих проблем теорії та методики підготовки спортсменів високого класу. Це пов’язано з тим, що розвиток сучасного спорту, і легкої атлетики зокрема, характеризується різким підвищенням спортивних результатів, загостренням конкуренції та підвищенням психологічної напруженості в змаганнях [7, 12, 15].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми спортивного відбору присвячено низку фундаментальних робіт Н. Булгакова, 1996; М. Шестаков, 2000; В. Платонов, 2004; Л. Волков, 2008. Існують різні підходи до розуміння сутності «спортивний відбір». В. Платонов [12] розглядає відбір як процес пошуку найбільш обдарованих людей, які здатні досягнути високих результатів у конкретному виді спорту; А. Волков [4] – як наявність гене-

тично обумовлених морфо-функціональних, моторних і психофізіологічних особливостей.

Більшість дослідників [1, 5, 6, 10] єдині в тому, що спортивні здібності є комплексом рухових і психологічних проявів, що мають складну динамічну структуру і формуються при постійній взаємодії генетичних чинників та чинників середовища. Принцип взаємозв'язку природного, вікового розвитку фізичних якостей і тренувальних навантажень покладений в основу методики їх вибіркового вдосконалення. Якщо спортивний результат у дорослих спортсменів залежить від ефективності тренувального процесу, то спортивний результат у підлітковому і юнацькому віці в основному залежить від природно-біологічного розвитку та меншою мірою, від ефективності тренувального процесу [15].

Для об'єктивізації спортивного відбору фахівці рекомендують визначати прогностичність функціональних можливостей на основі кореляції зі спортивним результатом [2, 7, 10]. Детальний аналіз результатів медико-біологічних, психологічних і педагогічних методів діагностики надає можливість більш правильно зорієнтуватись на подальшому розвитку обдарованих у спортивному відношенні підлітків.

Водночас, аналізуючи сучасний стан питання, ми не виявили праці щодо визначення схильності до швидко-силової роботи або роботи на витривалість у юних легкоатлетів-бігунів. Розвиток рухових якостей юних легкоатлетів, які спрямовані на підвищення рівня їх фізичної підготовленості повинні реалізовуватись після визначення діагностичного статусу фізичних, анатоמו-фізіологічних, психологічних і соціальних детермінантів їх розвитку [1, 11, 13].

Науковці [6, 10] вважають, що визначення прогностичності різних ознак має лежати в основі розробки сучасних методик відбору, і є найменш розробленим аспектом. У зв'язку з цим існує недостатнє обґрунтування взаємозв'язку різних ознак, на основі яких створюються модельні характеристики спортсменів-початківців.

Мета роботи полягала у вивченні проблемного поля спортивного відбору юних легкоатлетів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати особливості спортивного відбору легкоатлетів.
2. Узагальнити та систематизувати критерії спортивного відбору.
3. Визначити актуальні проблеми спортивного відбору та способи залучення дітей до за-

нять легкою атлетикою.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, соціологічні методи (опитування), методи статистичної обробки інформації.

Організація дослідження. Проведено анкетування, в якому взяли участь тренери-викладачі ДЮСШ Львівської, Тернопільської, Волинської, Закарпатської та Рівненської областей. Їх кількість складала 32 особи. В анкету було внесено запитання, які стосувались актуальних проблем тренерської діяльності, відбору та шляхів залучення дітей до занять легкою атлетикою. Педагогічний стаж тренерів складав понад 10 років. У дослідженні взяли участь 75% тренерів з II категорією, 19,2% – з першою та 5,8% тренерів – з вищою категорією.

Виклад основного матеріалу. Як показало опитування, на думку тренерів, актуальними проблемами у сучасній легкій атлетиці, які перешкоджають роботі фахівців, є недостатнє фінансування ДЮСШ (19,6%), недосконалість матеріально-технічної бази (16,7%) і незацікавленість дітей заняттями легкою атлетикою (15,7%). Ці питання є взаємопов'язаними і взаємообумовленими, оскільки відсутність бази впливає на мотивацію та інтерес до виду спорту. Решта відповідей респонденти практично рівномірно розподілили, серед них недосконалість систем відбору – (12,7%), варіант відсутність мотивації тренерів – вказали 10,8% і менш значущими проблемами, на думку тренерів, виявились медичне забезпечення та контроль фізичної підготовленості.

Аналізуючи відповіді респондентів щодо критеріїв спортивного відбору, ми виявили, що 22,3% тренерів орієнтуються на антропометричні показники фізичного розвитку дитини, приблизно стільки ж – 21,4% фахівців відбирають дітей за результатами

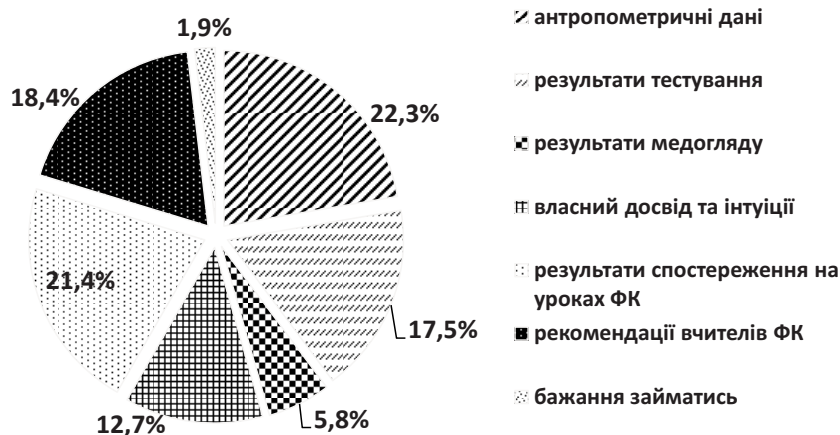

Рис.1 Критерії відбору дітей для занять легкою атлетикою

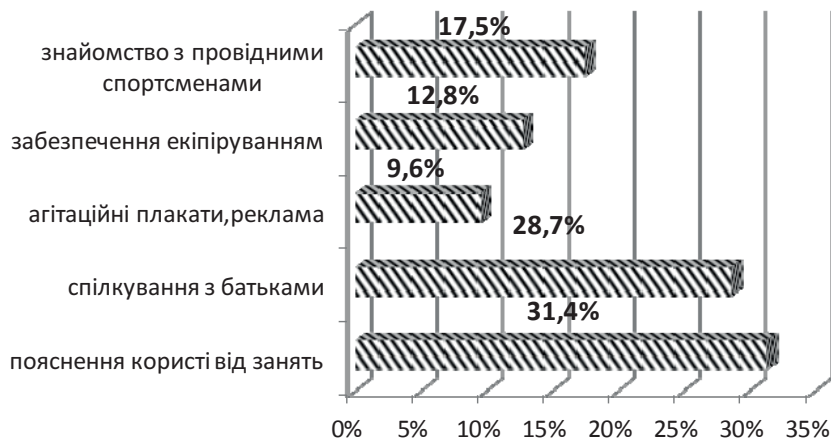

Рис. 2. Відсоткове співвідношення відповідей тренерів щодо способів залучення дітей до занять легкою атлетикою

спостережень на уроках фізичної культури. Беруть за основу рекомендації вчителів фізичної культури і тренерів 18,4% та 17,5% опитаних керуються при відборі результатами складання нормативів і тестувань. Зауважимо, що лише 1,9 % тренерів вважають одним із критеріїв саме бажання займатись (рис.1).

Результати опитування показали, що сучасна система відбору покладається на досить суперечливі та не зовсім об'єктивні критерії. Рівень фізичного розвитку дітей у 10-11-річному віці має досить великий розкид від акселератів до ретардантів, і складно передбачити, як зміниться зріст чи вага дитини. Об'єктивні дані можна було б оцінити за рахунок використання генетичних маркерів. Однак в силу різних факторів дані методики є недоступними для осередків. Більш практичним і доступним є метод спостереження тренерів-викладачів під час уроку фізичної культури, що дає змогу визначити фізичні здібності, підмітити темперамент і характер дитини. Адже спортивний відбір повинен враховувати не лише фізичні здібності, але й психологічні та фізіологічні особливості дитини, які в свою чергу потребують детального вивчення.

Провівши детальний аналіз результатів опитування, ми

з'ясували, що найбільш актуальними проблемами, з якими зустрічаються тренери-викладачі у своїй діяльності це, безумовно, брак коштів і недосконале матеріально-технічне забезпечення. Проте, третє місце за значущістю займає заохочення дітей і формування стійкого інтересу до занять легкою атлетикою.

На сучасному етапі розвитку суспільства надзвичайно складно конкурувати спортивним секціям із новітніми технологіями науково-технічного прогресу. Але з огляду результатів досліджень, які свідчать про погіршення стану здоров'я дітей, збільшення кількості дітей, які входять до спеціальних медичних груп – питання залучення дітей до фізичної активності постає все гостріше [7, 8, 11, 15].

З цієї метою нами було опитано тренерів, якими ж способами вони залучають дітей до занять легкою атлетикою. Дане запитання викликало найбільші дискусії серед опитаних. Всі результати розподілені відносно рівномірно, що підкреслює правильність і необхідність кожного твердження. Близько третини (31,4%) респондентів вважають, що пояснення дитині користі від занять зможе заохотити її займатись даним видом спорту (рис. 2).

Майже 29% тренерів прово-

дять бесіди з батьками для сприяння і розуміння необхідності та доцільності занять. Меншою мірою фахівці наголошують на престижності виду спорту, знайомстві з провідними спортсменами, виїздами на змагання та екіпірування. І лише 9,6% респондентів використовують рекламу, агітаційні плакати чи заходи.

На нашу думку, рекламні пости, афіші, створення сайтів, спільнот для обміну інформацією чи отримання знань; висвітлення досягнень кращих спортсменів поширили відомості про певний вид спорту, сприяли б збільшенню кількості бажаючих займатись. У наш час є певні починання даного плану, основну інформацію подають на сайтах федерацій, де висвітлюються результати змагань і новини, однак ними користуються ті, котрі вже займаються певним видом спорту. Проте, не кожна ДЮСШ, а саме не кожен вид спорту проводить достатню інформаційну та пропагандистську роботу, для заохочення дітей до занять у спортивних секціях.

Висновки. Спортивний відбір та орієнтація – проблема комплексна, її вирішення потребує врахування прогнозування рівня функціональних можливостей і спортивних результатів. Крім, того встановлено, що для відбору й прогнозування здібностей потрібно орієнтуватися не тільки на абсолютні показники в тестових вправах, а й на річні темпи зростання і на цій основі прогнозувати перспективність дітей. Актуальними проблемами в сучасній легкій атлетіці, які перешкоджають роботі фахівців є недостатнє фінансування ДЮСШ (19,6%), недосконалість матеріально-технічної бази (16,7%) і незацікавленість дітей заняттями легкою атлетикою (15,7%). Також встановлено, що фахівці в своїй діяльності недооцінюють значущість і недостатньо використовують засоби інформаційного простору для популяризації та реклами

виду спорту та своїх послуг.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні та уточненні інформативних показників для здійснення відбору дітей у різні види легкої атлетики.

Література

1. Асаулюк І. Відбір та прогнозування здібностей в легкій атлетиці на основі моторної обдарованості школярів 10-12 років/ І. Асаулюк, К. Козлова, С. Дмитренко// Молода спортивна наука України – Львів, 2006. – Вип. 10. – Т 2. – С. 610
2. Булгакова Н.Ж. Методика діагностики спортивних способностей на етапах багаторічної підготовки спортсменів, посвящ. 100-летию Олимпийских игр. – 1996. – С. 1.
3. Волков В.М. Лонгитудинальні дослідження шкільних показників шкільників 11-14 років/ В.М. Волков// Теорія і практика фізическої культури. – 1998. – №7. – С. 5-6.
4. Волков А.В. Теорія і методика дитячого і юнашеского спорту/ А.В. Волков. – К.: Олимпийская література, 2002. – 296 с.
5. Губа В.П. Теорія і практика спортивного відбору і ранньої орієнтації в видах спорту: монографія/ В.П. Губа. – Москва: Советский спорт, 2008. – 304 с.
6. Круцевич Т.Ю. Контроль в фізическом вихованні дітей, підлітків і юнашеского/ Т.Ю. Круцевич, М.И. Воробьев. – К.: НУФВСУ, 2005. – 196 с.
7. Красновид В.М. Оцінка фізичної підготовленості юних легкоатлетів у системі спортивного відбору/ В.М. Красновид// Наукові записки психолого-педагогічні науки. – Н., 2009. – №1. – 113-116.
8. Кузь Ю. Первинний відбір легкоатлетів на початковому етапі багаторічної підготовки / Ю. Кузь // Молода спортивна наука України. – Л., 2016. – Т. 1. С. 97 – 101.
9. Легка атлетика: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності / уклад. В.О. Сіренко, В.П. Бізін, С.І. Бобровнік, О.І. Величко, П.П. Костенко, та ін. – К., 2007. – 164 с.
10. Миценко Є.В. Відбір і орієнтація юних легкоатлетів-бігунів 9-11 років на етапі початкової підготовки/ Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту, спец. 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт/ Є.В. Миценко – Д., 2011. – 21 с.
11. Олійник Р.В. Морфологічні критерії відбору/ Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту, спец. 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт/ Р.В. Олійник. – Х., 2013. – 20 с.
12. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олимпийском спорті. Общая теория и ее практические приложения: учебник для студ. высш. учеб. заведений физ. воспитания и спорта/ В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская література, 2004. – 808 с. – ISBN 966 – 7133 – 64 – 8.
13. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір: теорія та практика. Відбір у різні види спорту: Підруч. – Т.: Навч. книга – Богдан, 2010. – 784 с.
14. Тімошенко Б.М. Відбір і спортивна орієнтація дітей та підлітків для занять легкою атлетикою у видах, які характеризуються швидкісно-силовими здібностями/ Б.М. Тімошенко// Вісник Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка. – 2013. – С. 240-246.
15. Трухан Л.В. Проблеми спортивної підготовки легкоатлетів: сучасний погляд// Л.В. Трухан/ Вісник Житомирського державного університету. Випуск 4 (70). Педагогічні науки. – 2013. – С. 104-110.

